

Kiszakadva a családból – a gyermekotthonban élő gyermekek traumáinak enyhítése biblioterápiával

ASZTALOS–VARGA Csilla

„Ki emel, ki emel, ringat engemet?”
(Zelk Zoltán)

Gyermekek biblioterápiája

Az irodalmi mű tükröt tart az olvasó elé, mert bár nem róla szól a történet (a konfliktus színtere is kihelyeződik, eltávolodik tőle), de a képszerű leírások révén én-közelbe hozzák és megkönnyítik az azonosulást. A történet szembesíti a konfliktusokkal és egyúttal alternatívát, megoldási javaslatokat kínál. Például a segítő (szülő, nevelő, tanár) szeretne valamit elfogadtatni, megértetni a fiatallal, de ebben akadályt jelent a kamaszok tekintély elutasító hajlama. Ennek leképezésében segíthet egy erre alkalmas mű, amely hatásosan végzi el a közvetítést.

A meghatározott gyermekcsoportoknak szóló válogatott olvasmányokkal nem a szórakoztatás az elsődleges cél, hanem olyan vitára indító katalizátorokat kínálnak fel a gyerekeknek, amelyek érdeklődést keltenek a saját és a környezetük problémái iránt, illetve közelebb jutnak annak megoldásához.

Az érzelmi, gondolati, képzeleti konfliktusok átélése, az irodalmi hősökkel való azonosulás, új életcélok kitűzése, a társas érintkezés formáinak kipróbálása egyértelműen a szociális készségek fejlesztését szolgálja.

Az együttes élményeknek csoportkohéziót, „mitudatot” teremtő erejük is van. Csökken az el-

szigeteltség érzése, nagyobb eséllyel alakulnak ki baráti, bizalmi kapcsolatok, erősödik a közösségek rejtett hálózata, hiszen gyakorlattá válik a nehézségekkel való szembekerülés, és kialakulhat a „nem voltam egyedül, valami hasonlót éreztek, gondoltak a többiek is” érzete is. (Ezek kialakítása az egyik legfontosabb célunk a gyermekotthonban élő gyermekeknél.) Konfliktusoldó, harmonizáló hatást lehet elérni a nevelőotthonban élő gyermekeknél is, a hospitalizálódott serdülők esetében is.

A fiatalok az irodalomterápia során megtanulnak alkalmazkodni a különböző kommunikációs helyzetekhez, bővül a szókincsük, javul a kifejezőképességük, megtanulják véleményük egyszerű, hatékony és pontos kifejezését.

A megismert olvasmányok alapján fejlődik a személyiségük, erősödik a másik ember iránti szociális érzékenységük és tiszteletük, erősödhet önbizalmuk, javulhat én-képük, test-képük, kedvező hatással van az olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálására és mélyítésére.

A gyermekotthonban élő gyermekek biblioterápiája

A napokban beszélgettem egy gyermekotthon pszichológusával az ott élő gyerekekről. Elmesélte, hogy kollégáival sokszor tanakodtak azon, mikor ártanak kevésbé a gyermeknek – annak a gyermeknek, aki érzelmileg kötődik a szüleihez és a családjához, a nyíltan vagy burkoltan felvállalt bántalmazás ellenére is –, ha kiszakítják a családból, megvédve őt a fizikai erőszaktól, de elszakítva a „biztonságos” légkörből, vagy akkor, ha ott hagyják a családban, ahol biztonságban érezheti magát, miközben fizikailag esetleg újra és újra bántalmazásnak van kitéve.

A gyermekotthonban élő gyermekek alapvető problémái a biztonságérzet hiányából, illetve annak elvesztéséből fakadnak. Attól függően, hogy melyik életszakaszban kerülnek ki a családból, sokszor még ki sem alakul bennük ez az érzés, vagy már mélyen sérült. Komoly veszteség éri őket: az anyai szeretet, a védelem és az elfogadás hiánya vagy sérülései miatt a fejlődő gyermeki

lélek alapjaiban károsodhat. Biztos alapok nélkül a személyiség (főleg az alakuló személyiség) könnyen sebezhető, ingatag, elsodorja az első szél, mint a homokvárat. Kiindulópontja lehet egy rosszul működő, kedvezőtlen, akár megbejéző pszichikus fejlődésnek.

A családból való kiszakadás, a szülők, esetleg testvérek elvesztése, a megszokott környezet hiánya minden esetben mély traumát okoz a gyermeknek. Már csak az a kérdés, hogy milyen mértékben. Ez attól függ, hogy a veszteség a személyiségfejlődésének melyik szakaszában érte, és ettől milyen pszichés állapotban került, tudja-e mozgósítani a védekezést szolgáló pszichés, öngyógyító mechanizmusokat, illetve, miután bekerült az intézetbe, maradtak-e olyan külső kapcsolatai, amelyek segítséget tudnak neki nyújtani.

Általánosságban elmondható, hogy van néhány terület, ami szinte minden esetben sérül. A bizalom, a biztonság, a védettség érzése, amelyek hiánya szorongást, frusztrációt és elhagyatottság érzését okozza. Sérül az önértékelés, az én-kép, céltalanná válik a jelen, és bizonytalanná a jövő.

Fentiekből fakadnak azok a jellegzetes tünetek, amelyekkel a nevelőotthonokban élő gyermekeknél találkozhatunk: hospitalizmus, depresszió, agresszivitás, figyelem-, beszéd- és tanulási zavarok, kapcsolatteremtési nehézségek, hazudozás.

Természetesen ezek a tünetek nem egyszerre jelennek meg egy-egy gyermeknél, és a tünetek csökkenthetők, feloldhatók különböző módszerekkel, amelynek egyik formájaként használtam a biblioterápiát. Tehát láthatjuk, hogy nem a kiváltó ok varázslatszerű megoldására törekedtünk, hanem a tünetek enyhítésére, a hiányszakaszok fejlesztésére, de mindenekelőtt önmaguk jobb megismerésére, elfogadására és annak a hitnek a megerősítésére, hogy érdemes vállalniuk azt, amik, mert van, aki figyel rájuk.

Egy fővárosi gyermekotthonban

2010 szeptemberében biblioterápiás csoportot indítottunk a fővárosi Aga Gyermekotthon la-

kói számára. Olyan, többszörös traumákon át-
esett, 12-14 éves korú gyermekek vettek részt a
programban, akik már több mint egy éve éltek
állami gondozásban. A nyolc fős csoport vegyes
összetételű volt, öt lányból és három fiúból állt.
Két kivételtől eltekintve a gyermekeknek volt
valamilyen kapcsolata a családjukkal (általában
az anya volt az, aki látogatta, vagy legalábbis ér-
deklődött a gyermekről levélben, telefonon.)

A csoport összeállításában az otthon pszicho-
lógusa segített, figyelembe véve a gyermekek
mentális, illetve lelki állapotát. A foglalkozá-
sokra kéthetente délutánonként, a tanulási idő
után került sor.

A gyermekek különböző módon élték meg az
intézetbe kerülést, az elszakadást; a megküzdési
módszerek, és a feldolgozás hossza is egyénen-
ként változó volt. Általánosságban elmondható,
hogy nagy jelentősége van a jól működő, helyes
szokásokkal, hagyományokkal rendelkező kö-
zösségeknek. Ez fontos feltétel, hogy a bizalom,
a biztonság, a védettség, az állandóság érzését
biztosítani tudjuk. Nagy jelentősége van a ha-
gyományteremtésnek (egymás köszöntése, ün-
nepek, közös szokások kialakítása). Mindezeket
erősíti, ha az újonnan alakuló csoportot elnevez-
zük, közösen a gyermekekkel, játékos formában
a bevezető foglalkozások valamelyikén.

További fontos cél, hogy megfelelő érzelmi kap-
csolat alakuljon ki a gyermeki és a felnőtt világ
között, és a gyermek képes legyen visszanyerni
a felnőttekbe vetett hitét és bizalmát.

Az Aga gyermekotthonban indított csoportban a
fentiekén kívül célként jelöltük meg az erkölcsi-
és esztétikai érzék fejlesztését is; a jó és a rossz,
a szép és csúnya, a szomorú és a vidám közötti
különbség érzékeltetése, kihangsúlyozása, meg-
értése irodalmi műveken keresztül.

Bízunk abban, hogy a biblioterápiás foglalko-
zások során megismert, megszeretett művekkel
közelebb visszük a gyermekeket az olvasóvá
váláshoz, hiszen a veszteség feldolgozásában is
fontos szerepe van az értő olvasásnak, annak,
hogy képesek legyenek a számukra megfele-
lő, az élethelyzetükhöz adekvát műhöz nyúlni.
Sokszor segít át bennünket egy-egy vers, regény
vagy novella életünk krízishelyzetén. Ezt a le-

hetőséget szintén fontos megmutatnunk a gyer-
mekotthonban élő gyermekeknek, hogy amikor
helytelen és helyes megoldási formák között vá-
lasztanak, minél nagyobb spektrumát ismerjék a
helyes formáknak (mint a sport, a művészetek,
az önkéntes munka stb.).

A biblioterápia receptív ága mellett jelentős
szerepet szántunk az aktív terápiának is; fontos
célkitűzés volt a gyermekek körében a naplóírás
hagyományának kialakítása, melynek a veszte-
ségek megélésében is gyógyító hatása van.

Amikor elkezdték a foglalkozást a gyerekekkel,
két dolog volt azonnal szembeütő. Az egyik a
kommunikáció teljes zavartsága, illetve az az ag-
resszivitás, amivel a helyzeteket kezelték. Szinte
azonnal „odaütöttek”, „odarúgtak” egymásnak,
illetve nagyon csúnyán beszéltek.

Érzéseiket és gondolataikat nem tudták kerek
mondatokban megfogalmazni, nem voltak ké-
pesek kivárni azt, amíg a másik befejezi a mon-
dandóját, gyakran kinevették egymást és sokszor
saját magukat is. Teljesen új volt nekik az a hely-
zet, hogy van valaki, aki azért jött, hogy rájuk
figyeljen, és akinek fontos, hogy mit mondanak,
mit gondolnak az olvasott műről, magukról és a
világról. Sokszor ezt úgy kezelték, hogy hirtel-
len felpattantak, labdát rúgtak, fessegették saját
maguk és a csoport határait.

Minden csoportfoglalkozás a szabályok ismerte-
tésével, elismérlésével kezdődött. Megbeszéltük,
hogy minden vélemény és gondolat jó, minden-
kinek számít a véleménye, hogy figyelünk egy-
másra, meghallgatjuk a másikat, és kerüljük a
csúnya beszédet.

Mivel a gyermekek figyelmét, különösen ebben
a helyzetben, egyetlen témával nehéz 15–20
percnél tovább lekötni, ezért minden alkalmat
más művészetterápiával, valamint drámapeda-
gógiaiával kombináltunk (zenehallgatás-mozgás,
kézműves-terápia, dráma- és szerepjátékok stb.),
amelyek során szintén javul a kapcsolatteremtő
képességük, mozgáskultúrájuk, koncentrációs
képességük, a beszéd-testbeszéd összehangoló-
dik, és emellett feszültségoldó és örömszerző
hatása is van.

A foglalkozások alatt kezdett kialakulni egy új-
fajta kommunikáció közöttük. Képesek voltak

összefüggő mondatokban megfogalmazni azt, ami bennük volt, rájöttek, hogy érdemes meghallgatni a másikat is, és jelentősen csökkent a csúnya szavak száma. (Ezt még a nevelők is megjegyezték, hogy azok a gyerekek, akik biblioterápiára járnak, ritkábban, ill. kevésbé beszélnek csúnyán.)

Azért volt nagyon fontos cél a kommunikációs készségük fejlesztése, mert így hónapokkal később nemcsak meg tudtak nyílni a gyerekek, hanem el is tudták mondani azt, ami bennük volt, és ezáltal képesek voltak szembenézni azzal a veszteséggel, amit a családból való kiszakadás jelentett nekik.

Sokszor meglepő és megindító volt az az őszinteség, amivel saját magukat és a családjukat lát-

tatták, és megrázóak voltak azok a pillanatok, amikor rádöbbenek lelkük sebezhetőségére.

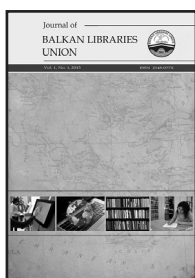
A terápiás folyamat során használt néhány mű:

Janikovszky Éva: A tükör előtt
Ranschburg Jenő: Tükör előtt (vers)
Piros kismalac (magyar népmese),
A nyilvesszők láncja (indian népmese),
Benedek Elek: Az égig érő fa
Hoffmann, E. T. A.: Az arany virágcserep
Szabó Magda: Mondják meg Zsófikának
Lázár Ervin: A Négyszögletű Kerek Erdő
Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika
Andersen: A teáskanna

Beérkezett: 2014. július 3.

Bemutatunk egy új folyóiratot: Journal of Balkan Libraries Union

<http://bkdb.trakya.edu.tr/index.php/bluj>

A Balkan Libraries Union (BLU, Balkáni Könyvtárak Szövetsége) 2009 júliusában alakult hat balkáni ország tíz intézményének részvételével, célja a könyvtárak együttműködésének előmozdítása a balkáni kulturális örökség megőrzése, a könyvtári gyűjtemények jobb hozzáférhetősége és a hatékony könyvtár-tájékoztatói szolgáltatások érdekében. A BLU tagjai jelenleg Albánia, Bulgária, Koszovo, Macedónia, Moldávia, Románia, Szerbia és Törökország intézményei.

A BLU szakmai folyóiratot is indított, amely negyedévente jelenik meg angol nyelven; címe Journal of Balkan Libraries Union (BLUJ, ISSN 2148-077X), eddig két száma jelent meg (1. 2013. 1. és 2. 2014. 1.), a folyóirat nyílt hozzáférésű

(<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/jblu>). Főszerkesztője Recep Zogo, a Trakya Egyetem (Edirne, Törökország) Könyvtári és Dokumentációs Tanszékének vezetője, a

BLU elnöke; szerkesztőtársai más nagy török egyetemek professzorai. A szövetségbe tömörült országok képviselőiből nemzetközi szerkesztőbizottság alakult, amelyben a régió kívüli (dán, dél-afrikai, dél-koreai és nigériai) szakemberek is jelen vannak.

A BLUJ lektorált tudományos folyóirat, amely honlapja szerint a tágran értelmezett könyvtártudomány (azaz a rögzített információval foglalkozó tudományterületek) elméleti kérdéseit, modelljeit, kereteit és filozófiáját tárgyalja, beleértve az elektronikus publikálást, dokumentációt és információtudományt is, de kitekint a rokon területekre (tudásmenedzsment, tudásszervezés, információkeresés, archiválás, használói viselkedés és a digitális írástudás) is. Egyebek mellett azt szeretnék elérni, hogy a BLUJ cikkeit feltárják a szakterület különböző bevett, nemzetközi indexelő vállalkozásai.

Az első két szám azt igazolja, hogy az ambíciózus folyóiratot a szakmai kérdések igen széles köre foglalkoztatja. Az egyes rovatokban (Cikkek, Rövid közlemények, Könyvismertetések) tárgyalt témák szerteágazóak: közkönyvtári interaktív robot tervezési megfontolásai; könyvtári-tájékoztatói marketing; e-dokumentumok visszakeresése fogorvosi és bölcsődei könyvtárakban; online távoktatási program rádióközvetítés segítségével; olvasóklubok – műhelyek – parkkönyvtárak; közkönyvtári digitalizálási projektek. A cikkek és könyvismertetések között társadalomtudományi témák is szerepelnek, például a 45 évesnél idősebb nők motiválásáról, illetve a nők helyzetéről, szerepéről és kulturális tevékenységéről a Balkánon történeti megközelítésben. Ízelítő a további témákból: a menekültek kulturális örökségének megőrzése, a levéltári digitalizálás, a török magánlevéltárak helyzete, az egyetemi könyvtárak közösségi médiával kapcsolatos politikája, a török ősnymotványok történelmi szerepe. A szerzők többsége a régióból kerül ki, de van köztük például nigériai is (ő egy ottani egyetem oktatóinak helyzetét – IT-val való ellátottságát, munkájával való elégedettségét – mérte fel).

(H.I)